

249617

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ



249617



ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด ศูนย์มะเร็งอุดรธานี
NUTRITION STATUS OF CANCER PATIENTS UNDERGOING CHEMOTHERAPY,
UDONTHANI REGIONAL CANCER CENTER

นางสาวประภาพร สุนทรศิริ

วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2553



249617



ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด ศูนย์มะเร็งอุดรธานี
NUTRITION STATUS OF CANCER PATIENTS UNDERGOING CHEMOTHERAPY,
UDONTHANI REGIONAL CANCER CENTER



นางสาวประภาพร สุนธงศิริ

วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ. ศ. 2553

ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด ศูนย์มะเร็งอุดรธานี

นางสาวประภาพร สุนทรศิริ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาโภชนศาสตร์เพื่อสุขภาพ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2553

**NUTRITION STATUS OF CANCER PATIENTS UNDERGOING CHEMOTHERAPY,
UDONTHANI REGIONAL CANCER CENTER**

MISS PRAPAPORN SUNTHONGSIRI

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF PUBLIC HEALTH
IN NUTRITION FOR HEALTH
GRADUATE SCHOOL KHON KAEN UNIVERSITY**

2010



ใบรับรองวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตร

สาขารณศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาโภชนศาสตร์เพื่อสุขภาพ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด ศูนย์มะเร็งอุดรธานี

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ : นางสาวประภาพร สุนธงศิริ

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ศ.นพ. ศาสตรี	เสาวคนธ์	ประธานกรรมการ
	ผศ.ดร. สุวดี	โล่วิกรณ์	กรรมการ
	ผศ.ดร. ภัทระ	แสนไชยสุริยา	กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทระ แสนไชยสุริยา)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ลำปาง แม่นมาคย์)

(รองศาสตราจารย์พิชญ์ อุตตมะเวทิน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณบดีคณะสาขารณศาสตร

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประภาพร สุนทรศิริ. 2553. ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด ศูนย์มะเร็ง

อุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโภชนศาสตร์

เพื่อสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทระ แสงไชยสุริยา

บทคัดย่อ

249617

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่มารับการรักษาโดยเคมีบำบัด ศูนย์มะเร็งอุดรธานี อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 162 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการเก็บข้อมูลจากเวชระเบียนของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการเจ็บป่วย อาการข้างเคียงด้านโภชนาการ การบริโภคอาหารย้อนหลัง 24 ชั่วโมง ความถี่ในการบริโภคอาหารชนิดต่างๆ ประเมินภาวะโภชนาการโดยใช้ค่าดัชนีมวลกาย ค่าอัลบูมินและน้ำหนักตัวที่เปลี่ยนแปลงไปในระยะ 3 เดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเพศ อายุ อาชีพ รายได้ ประเภทของมะเร็ง ระยะของการเกิดมะเร็ง ชนิดยาเคมีบำบัด ผลข้างเคียงของยาเคมีบำบัดกับภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด โดยใช้สถิติไคสแควร์ (χ^2), odd ratio (OR) และ 95%CI ของ OR ระยะเวลาที่ศึกษาระหว่าง กุมภาพันธ์ 2553 – พฤษภาคม 2553

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด เป็นเพศชายร้อยละ 55.6 อายุน้อยกว่า 60 ปี ร้อยละ 66.1 ประเภทของมะเร็งพบ มะเร็งส่วนศีรษะและคอ ร้อยละ 27.2 มะเร็งส่วนระบบทางเดินอาหาร ร้อยละ 48.1 มะเร็งปอด ร้อยละ 11.7 มะเร็งตับและท่อน้ำดี ร้อยละ 12.9 ตามลำดับ ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัดมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ($BMI < 18.5 \text{ kg/m}^2$) ร้อยละ 31.5 มีภาวะอ้วน ($BMI \geq 25.0 \text{ kg/m}^2$) และภาวะเสี่ยงต่อภาวะอ้วน ($BMI \text{ 23.0-24.9 } \text{ kg/m}^2$) ร้อยละ 13.6 และร้อยละ 13.6 ตามลำดับ และค่าอัลบูมินต่ำกว่า 3.5 กรัม/เดซิลิตร ร้อยละ 11.7 น้ำหนักตัวที่เปลี่ยนแปลงไป ร้อยละ 0.01-7.50 ของน้ำหนักตัวมีร้อยละ 43.2

ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัดได้รับปริมาณพลังงานร้อยละ 71.4 ของปริมาณพลังงานที่ควรได้รับ (ค่ามัธยฐาน 1206.5 : IQR 671.0 กิโลแคลอรี) โดยร้อยละ 64.8 ได้รับพลังงานน้อยกว่า 2/3 ของพลังงานที่ควรได้รับ ปริมาณโปรตีนที่ได้รับร้อยละ 99.1 ของปริมาณที่ควรได้รับ (ค่ามัธยฐาน 28.8 กรัม) การกระจายพลังงานของอาหารที่บริโภค มาจากคาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน

249617

ร้อยละ 61.9, 16.6 และ 21.5 ตามลำดับ ในส่วนของเกลือแร่และวิตามิน พบว่า ผู้ป่วยมะเร็ง ร้อยละ 88.9, 96.3, 87.0, 56.2, 52.5, 79.6 และ 68.5 ได้รับแคลเซียม เหล็ก วิตามินเอ วิตามินซี วิตามินบีหนึ่ง วิตามินบีสอง และไนอะซิน น้อยกว่า 2/3 ของปริมาณที่ควรได้รับ ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัดบริโภคข้าวเจ้าเป็นประจำทุกวันร้อยละ 48.8 บริโภคปลาน้ำจืดเป็นประจำทุกวันร้อยละ 78.4 ส่วนผัก ผลไม้ บริโภคเป็นประจำทุกวันร้อยละ 18.5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ และภาวะโภชนาการ

ผลการศึกษาสรุปว่าผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัดส่วนใหญ่มีภาวะทุพโภชนาการ ได้รับปริมาณพลังงาน เกลือแร่และวิตามินต่ำกว่าปริมาณสารอาหารที่ควรได้รับ ดังนั้นจึงควรมีแนวทางในการให้อาหารที่เหมาะสมกับภาวะและความต้องการพลังงานสารอาหารและจัดทำเป็นมาตรฐานการกำหนดพลังงานสารอาหารให้แก่ผู้ป่วยมะเร็งในศูนย์มะเร็งอุดรธานีต่อไป

Prapaporn Sunthongsiri. 2010. **Nutrition Status of Cancer Patients Undergoing**

Chemotherapy, Udonthani Regional Cancer Center. Master of Public Health Thesis

In Nutrition for Health, Graduate School, Khon Kaen University.

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Pattara Sanchaisuriya

ABSTRACT

249617

The objective of cross-sectional descriptive research was to assess nutrition status of cancer patients undergoing chemotherapy, Udonthani Regional Cancer Center. There were 162 patients aged 18 – >70 years. Data were collected by means of interviews and medical record. The data included general information, diagnosis, side effect of chemotherapy, 24 hours-dietary recall and food consumption frequency. Nutrition status was assessed using body mass index, albumin and body weight change. Then, the data were analyzed using descriptive statistics. Chi-square test was performed to identify risk factors associated with malnutrition. The study was conducted from February to May 2010.

55% of the study cancer patients undergoing chemotherapy were male. Aged less than 60 years were 66.1%. There were head & neck cancer 27.2%, gastrointestinal cancer 48.1%, lung cancer 11.7% and liver & gallbladder cancer 12.9% respectively.

31.5% of the cancer patients undergoing chemotherapy were malnutrition. 13.6% and 13.6% of them were risk of obesity and obesity, respectively. Low albumin was 11.7% and 0.01%- 7.5% of usual body weight change was 43.2 %.

The results of the study revealed that energy intake of cancer patients was 71.4% of recommended dietary allowances (Median = 1206.5 : IQR = 671.0 kilocalories) while protein intake was 99.1% of recommended dietary allowances (Median = 28.8 grams). 64.8% of the cancer patients consumed energy less than 2/3 DRI. The energy distribution of carbohydrate, protein and fat was 61.9%, 16.6% and 21.5%, respectively. Moreover, it was found that cancer patients undergoing chemotherapy got calcium and iron less than 2/3 of recommended dietary allowances at 88.9% and 99.3%. Besides, they got vitamin A vitamin C vitamin B1 vitamin B2

249617

and niacin less than 2/3 of recommended dietary allowances at 87.0%, 56.2%, 52.5%, 79.6% and 68.5%, respectively. They consumed rice as stable food everyday at 48.8% and consumed fish everyday at 78.4%. There was no association between the defined factors and malnutrition.

The results of the study were summarized that most cancer patients got energy and nutrients lower than recommended dietary allowances. Therefore, there should be guideline for proper meal service according to status and energy and nutrient requirement of cancer patients and develop standard recommended energy and nutrient intake for cancer patients of Udonthani Cancer Regional Center.

งานวิทยานิพนธ์นี้ ขอมอบส่วนดีให้แก่บุพการี และสถาบันการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทระ แสงไชยสุริยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แพทย์หญิงกฤติยา บุตรทองคำวงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์เบญจา มุกตพันธุ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวดี โล่วิกรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงษ์เดช สารการ อาจารย์ผู้สอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์และสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่เอาใจใส่สนับสนุน และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ นพ. ศาสตรี เสาวคนธ์ ประธานกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ งานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างดี ต้องขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย และขอขอบคุณ คุณผึ้งพร ทองชมพู ที่ให้ความช่วยเหลือและแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูล คุณนิชานาถ จันทรภา ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สุดท้ายขอขอบพระคุณคุณพ่ออัม และคุณแม่หนูจันทร์ สุนธงศิริ รวมทั้งครอบครัวที่ให้ความรัก ความห่วงใย เพื่อนนักศึกษาร่วมรุ่นทุกคน ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนการศึกษามาโดยตลอด คุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบอบแด่ บพกาภิ คณาจารย์ และทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในความสำเร็จนี้

ประภาพร สุนธงศิริ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
คำอุทิศ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. คำถามการวิจัย	3
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
4. ขอบเขตของการวิจัย	4
5. คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย	4
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1. มะเร็ง	7
2. โรคมะเร็งและภาวะโภชนาการผู้ป่วยมะเร็ง	11
3. เคมีบำบัด	12
4. อาการข้างเคียงด้านโภชนาการจากการรักษาโดยเคมีบำบัด	16
5. ความต้องการพลังงานสารอาหารและเมตาบอลิซึมของผู้ป่วยมะเร็ง	19
6. การประเมินภาวะโภชนาการ	23
7. กรอบแนวคิดการวิจัย	27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	29
1. รูปแบบการวิจัย	29
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	29
3. การคำนวณขนาดตัวอย่าง	30
4. ตัวแปรและการวัดตัวแปร	31
5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล	33
7. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	34
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	36
1. ผลการวิจัย	36
2. อภิปรายผล	65
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	70
1. สรุปผลการวิจัย	70
2. ข้อเสนอแนะ	73
เอกสารอ้างอิง	75
ภาคผนวก	79
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย	80
ภาคผนวก ข เอกสารรับรองจริยธรรมทางการวิจัย	90
ภาคผนวก ค รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	92
ประวัติผู้เขียน	94

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	ความต้องการสารอาหารตามข้อกำหนดความต้องการสารอาหาร ของคนไทย อายุระหว่าง 19-70 ปีขึ้นไป	20
ตารางที่ 2	ระดับความรุนแรงของน้ำหนักตัวที่ลดลง	24
ตารางที่ 3	ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด	37
ตารางที่ 4	ข้อมูลการเจ็บป่วยของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด	39
ตารางที่ 5	ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด	40
ตารางที่ 6	ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับยาเคมีบำบัด จำแนกตาม การวินิจฉัยโรค	42
ตารางที่ 7	ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับยาเคมีบำบัดจำแนกตามระยะ ความรุนแรงของโรค	44
ตารางที่ 8	ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับยาเคมีบำบัดจำแนกตามกลุ่ม ของยาเคมีบำบัด	46
ตารางที่ 9	การเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักตัวผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด	47
ตารางที่ 10	อาการข้างเคียงด้านโภชนาการของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด	48
ตารางที่ 11	ปริมาณพลังงานและสารอาหารที่ได้รับของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัด	49
ตารางที่ 12	การกระจายพลังงานจากสารอาหารที่ได้รับของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับ เคมีบำบัด	50
ตารางที่ 13	ปริมาณเกลือแร่และวิตามินที่ผู้ป่วยมะเร็งได้รับ	51
ตารางที่ 14	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับเคมีบำบัดจำแนกตามปริมาณ พลังงานและสารอาหารที่ได้รับตามเกณฑ์เทียบกับ DRI	53
ตารางที่ 15	ความถี่ในการบริโภคอาหารหมวดข้าวและแป้ง	55
ตารางที่ 16	ความถี่ในการปรุงประกอบของอาหารหมวดข้าวและแป้ง	56
ตารางที่ 17	ความถี่ในการบริโภคอาหารหมวดเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์	57
ตารางที่ 18	ความถี่ในการปรุงประกอบอาหารหมวดเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์	58
ตารางที่ 19	ความถี่ในการบริโภคอาหารหมวดผัก	59
ตารางที่ 20	ความถี่ในการปรุงประกอบของอาหาร หมวดผัก	60
ตารางที่ 21	ความถี่ในการบริโภคอาหารหมวดผลไม้	61

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 22	ความถี่ลักษณะการบริโภคของ หมวคผลไม้	62
ตารางที่ 23	ความถี่ในการบริโภคอาหารหมวคไขมัน	62
ตารางที่ 24	ความถี่ในการบริโภคอาหารหมวคของหวานเครื่องดื่มและผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	63
ตารางที่ 25	ความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ประเภทของมะเร็ง ระยะของการเกิดมะเร็ง ชนิดยาเคมีบำบัด ผลข้างเคียงของยาเคมีบำบัด และภาวะโภชนาการผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับการรักษาวิธีการเคมีบำบัด	64